

**LA FEMINISATION DES NOMS DE METIERS, EN
FRANÇAIS ET DANS D'AUTRES LANGUES, SOUS LA
DIRECTION D'A.-M.HOUDEBINE-GRAVAUD,
L'HARMATTAN, 1998.**

Nedret ÖZTOKAT
İstanbul Üniversitesi

27 Mayıs 1997 yılında René Descartes- Paris V Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi'nde düzenlenen çalıştay sırasında paylaşılan gözlem ve sonuçlar Prof.Anne- Marie Houdebine-Gravaud tarafından kitaplaştırılmış. Elimizdeki yapıt, Fransızca başta olmak üzere, çoğu Avrupa dilinde meslek adlarının dişil biçimde gösterilmesi sorununa ışık tutmaktadır.

Yapıtta yer alan araştırmalar René Descartes Üniversitesi, Dil Betimlemesi ve Dil Kuramı Laboratuvarı THEDEL bünyesinde yürütülen doktora çalışmalarından esinlenmiştir. Araştırmaları yöneten dilbilimci ve göstergebilimci A.-M.Houdebine-Gravaud Fransa'da meslek adlarının dişilleştirilmesi konusunda ilk çalışmaları yapan kişidir. Ünlü *Tel quel* dergisinin 1977'de yayımlanan 74. sayısında "Kadınlar ve dil" konulu yazısında özellikle Amerikalı feministlerin etkisiyle meslek adlarının dişilleştirilmesi konusunu ele almıştır. Daha sonra 1983'de ulusal kadın günü nedeniyle Georges Pompidou Merkezi'nde düzenlenen toplantıda konuşma yapan Prof.Houdebine-Gravaud günümüz koşullarında kadınların daha yaygın bir biçimde meslek sahibi olmasıyla ilgili gözlemlerini paylaşarak, meslek adlarının dişilleşmesinin yurttaş bilinciyle ilişkisi bir süreç olduğuna dikkat çekmiştir.

Fransa'da meslek adlarının dönüştürülmesiyle ilgili çalışmalar öncelikle feminist gruplar, sendikacılar ve üniversiteliler tarafından sahiplenilen bir süreç olmuştur. Fransa ve Avrupa'da yirminci yüzyılın ikinci yarısına damgasını

vuran dilbilimsel yöntemlerin yüzyılın sonuna kadar meslek adlarında ikili kullanımlara çok fazla ilgi göstermemesinde ideolojik nedenler aranabilir ancak, kadınların toplumsal rollerindeki değişimlerin tartışılmaz bir hızla gelişme yaşaması Fransız dilbilimci Houdebine-Gravaud'nun araştırma grubunu bu konuya yönlendirmekte etken olmuş. İnsan ve toplumun en önemli iletişim aracı olan dilin kullanımlarının nesnel bir betimlemesini amaçlayan dilbilimin amacı her tür dilsel olguyu incelemek olduğunu anımsarsak, meslek adlarının dişilleştirilmesinin, dilin dinamik yapısını ve bu yapının sürekli biçimde gelişen/değişen /dönüşen/yenilenen süreçlerden geçtiğini bir kez daha anlıyoruz. Anne-Marie Houdebine-Gravaud'nun Giriş'te de belirttiği gibi, meslek adlarının dişilleştirmesi konusu dile müdahale gibi algılanma pahasına da olsa, modernleşen dünyada dilsel iletişimin yeni koşullarında bir gereklilik olarak algılanmalıdır.

Kitap dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Fransızca yazılı söylemlerde meslek adlarının dişil kullanımıyla ilgili bir durum değerlendirmesi yer almaktadır. Bu bölümde yer alan dört çalışma, iş arama duyurularından, meslek tanıtım broşürlerine kadar çok sayıda belgenin taranması, Fransa'da kullanılan yazılı dilde, meslek adlarında eril kullanımın yaygınlığını göstermiştir. Toplum-dilbilimsel bir yaklaşımla bu yaygın kullanımın dilbilgisel kökenlerinin araştırıldığı, ampirik gözlemlerin betimlendiği bu bölümde, dişil kullanıma direnç gösteren bir ülke olan Fransa'da, Kanada ya da İsviçre'ye oranla dilbilimcilerin daha çok çalışma yapacağı anlaşılmaktadır.

İkinci bölüm, Kore, Macar, Rus, Arap, Martinik dillerinde dişilleştirilme sürecini ele alan beş yazıdan oluşmaktadır. Araştırmacılar bu beş ülkede kadınların giderek daha yoğun biçimde iş yaşamına atılarak meslek sahibi olmasıyla dilde yenilenme gereğinin ortaya çıktığını vurgulamaktadırlar.

Üçüncü bölüm Fransızcada meslek adlarının sözlü dilde kullanımına ilişkin bir durum değerlendirmesi amacıyla yapılmış üç yazıdan oluşmaktadır. Anket sonuçlarına dayanan araştırmalar, sözlü dil kullanıcılarının gençlerden oluşan %70'i aşan bir oranda dişilleştirmeye olumlu baktıklarını göstermektedir. Dördüncü bölümde ise Québec'te kullanılan Fransızcada dişilleştirilen meslek adlarıyla ilgili bir değerlendirme yer almaktadır. 1961 de kurulan Fransız Dili Ofisi (OFC) ilk dönemlerde, Québec'te nitelikli bir Fransızcanın konuşulmasını amaçlarken, günümüzde daha çok terim çalışmalarına yönelmiştir. Bir grup Québec'linin dişil meslek adları kullanmasındaki öncülüğünde, Ofis'in 1979- 1984 yılları arasında meslek ve

kadroların duyurulmasında dişil biçimlerin kullanılmasını da önermesiyle, terimsel yenileştirme süreci hemen hemen yasal bir biçim almıştır. Böylece Fransa'da olduğundan daha erken bir dönemde, Quğbec'te, az sayıda istisna dışında, meslek adları dişilleştirilmiş ve yaygınlıkla kullanılmaya başlanmıştır.

Dilbilim dilsel olguların, süreçlerin dinamiğini en yetkin bir biçimde tanımlamış bir bilim dalıdır. Toplumsal değişimlerin dilsel değişimlerden ayrılamaz niteliğini en güzel örneleyen olgu da kuşkusuz terimleştirme çalışmalarıdır. Fransızcada meslek adlarının dişilleştirilmesinde ve yeni biçimlerin kullanımının yaygınlaşmasında, ya da karşı çıkılmasında toplumsal etkenler rol oynamaktadır. Anne-Marie Houdebine-Gravaud'nun öncülük ederek oluşturduğu bu kitap, günümüz dilbiliminin en ilginç konularından olan meslek adları sorun(lar)ı konusunda hem toplumbilimcilere, hem de dilbilimcilere önemli bir kaynak oluşturmaktadır.